

Hur går det för sfi-undervisning på distans?

Från 18 mars rekommenderas att all vuxenutbildning bedrivs på distans men hur påverkar det sfi? Nationellt centrum för svenska som andraspråk (NC) får många signaler och funderingar från olika håll där frågor om distans för sfi lyfts. För ytterligare inspel bad NC också lärare och personal att svara på en kortare enkät om hur de upplever undervisningen nu. Enkäten publicerades på NC:s sociala media. Även ett mindre antal mail-och telefonintervjuer genomfördes med sfi- och yrkeslärare.

Frågorna som ställdes var:

1. Vad är din allra största svårighet som sfi-lärare på distans/fjärr nu?
2. Får eleverna komma till skolan?
3. Hur många av dina elever har du inte regelbunden kontakt med?
4. Kan eleverna göra sin eventuella praktik/APL?
5. Finns det ökad risk att fler elever avregistreras från sfi på grund av bristande progression/närvaro till följd av att de inte får vara i skolan? Får de fortsätta i höst då?
6. Hur många timmar undervisning får en sfi-elev/vecka nu (det vill säga lärarledd tid)?
7. Vad skulle du behöva för typ av hjälp/åtgärder/resurser?
8. Vilka farhågor har du om sfi/vux fortsätter vara (delvis) stängt länge?

Man hade också möjlighet att tillägga något mer om man ville delge något som inte återspeglades i frågorna och svaren.

Det kom in ett 60-tal svar på enkäten. Dessa kan inte ge en heltäckande bild av läget men det ger ändå tydliga signaler om att skillnaderna i förutsättningar, upplägg och organiseringen av sfi på distans ser väldigt olika ut hos olika anordnare och skolor.

De största svårigheterna

Att eleverna är kortutbildade utan datavana och behöver ständig handledning vilket gör att distansutbildning inte ger så mycket.

Att träna TALA med eleverna och att veta att de förmodligen tar hjälp när de gör sina uppgifter, vilket gör att resultaten är svåra att bedöma.

Att skapa en regelbunden kontakt med alla elever, och därmed ge dem en likvärdig undervisning.

Många av de som svarat på enkäten lyfter oro över möjligheten att bedriva undervisning som ger eleverna liknande förutsättningar som innan att utvecklas i språket. Att hitta bra sätt för att göra rättssäker bedömning och följa elevernas progression är också en svårighet som många lärare tar upp. Beredskapen och förutsättningarna för att göra övergången från närundervisning i klassrummet såg också väldigt olika ut. Det är i sig inte förvånande utan överensstämmande med den undersökning, Digitalisering på drift inom vuxenutbildningen, som NC genomförde 2019. En del elever saknar tillgång till relevanta digitala verktyg som dator eller surfplattor och har dålig eller ingen uppkoppling hemma. Många har heller inte fått utveckla sin digitala kompetens. Här behöver huvudman (kommuner) ta ett större helhetsansvar för digitaliseringen inom vuxenutbildning, både när det gäller resurser, tid och kunskaper.

Elever på plats i skolan?

Det har funnits stor osäkerhet för lärare om vad som egentligen gäller för vuxenutbildning i frågan om det är ok att ta in elever till skolan eller ej. På en del håll stängde skolan ner helt direkt från 18 mars utan att elever fick möjlighet att komma in och slussas in i det nya arbetssättet medan andra skolor hela tiden varit öppna för möjligheten att ta in enstaka eller ett fåtal elever åt gången. Här är några exempel på hur olika skolor har löst frågan om att ta emot eleverna på plats:

Ja, i grupper om två-tre.

Nej.

Bara för att lämna in material och hämta nytt. Men det ska minimeras så mycket som bara är möjligt.

Ja, de kan boka en tid om de behöver hjälp med något.

När förtydligandet nu finns på plats behöver huvudmän se över hur sfi-skolor och anordnare hanterar frågan för att göra bedömning av vad som är rimligt utifrån Folkhälsomyndighetens rekommendationer, smittspridningsläget, och verksamheternas behov.

Att hålla kontakten med eleverna

Många lärare vittnar om att de får lägga ned väldigt mycket tid på att etablera och hålla i kontakten med eleverna. Eftersom tillgången till relevanta arbetsverktyg och övergången kom så abrupt har en del lärare till och med använt kvällstid och privat mobil för att nå eleverna. Överlag är det stor skillnad i hur och i vilken utsträckning som lärarna når eleverna. Dessutom oroas några över att möjligheten att fånga upp nya elever som man inte hunnit träffa i skolan innan övergången till distans.

Har lyckats med regelbunden kontakt med alla. Men då tvingas jag använda min privata mobil och ringa dem hemifrån vissa kvällar.

Ungefär 10 av 30, men det blir färre och färre eftersom de elever som har en tidigare kontakt med mig går vidare till nästa kurs. De nya eleverna som jag får är svårare att fånga upp, då de inte känner mig sedan innan.

I början var det några stycken. 3 av 11. Nu har jag lyckats få kontakt med alla så att vi hörs av 4 av 5 dagar i veckan åtminstone.

Att hur många elever man som lärare har kontakt med kan skilja sig så pass att vissa har kontakt med alla medan andra saknar kontakt med upp till en tredjedel eller hälften av eleverna är oroande. Här behöver skolor och huvudmän upprätta rimliga och tydliga rutiner för hur frågan kan hanteras.

Undervisningstiden för sfi-eleverna

Kontakten med eleverna hänger också ihop med den undervisningstid som eleverna erbjuds. NC frågade därför hur många timmar undervisningstid (lärarledd) eleverna erbjuds per vecka. De svar som kom in visar att det även där är stor skillnad på hur olika skolor och anordnare valt att agera. Trots att det i Skollagen 20 kapitlet 24 § slås fast att under en fyraveckorsperiod

ska eleverna i sfi i genomsnitt få minst 15 timmars undervisning i veckan finns det skolor som erbjuder inga eller väldigt få timmar lärarledd undervisning. Andra ger fortfarande 15 timmar per vecka.

Olika, alla har en timma lärarledd lektion per dag sedan finns jag till hands för frågor eller att jag ringer upp för enskilda samtal med elever under två timmar per dag.

Det är helt beroende på hur många som väljer att delta aktivt via zoom. I bästa fall 3h/vecka + eventuell kontakt vid sidan av digitala lektioner. Det är långt ifrån 20 h/vecka som var ursprungstiden innan Corona-krisen.

Vi följer ordinarie schema fast på distans/fjärr, så 15.

Dagligen har vi en video-lektion på mellan 1–1,5 timme. Sedan är jag tillgänglig för stöttning under hela arbetsdagen. I början var jag tillgänglig även på ledig tid men jag begränsar det nu.

10 minuter en till en och runt 1 timme i inläst material.

Antalet lärarledd undervisning som eleverna ges ser ut att variera mycket och utifrån de svar som kommits in får eleverna i snitt mellan 5–6 h undervisning jämfört med de lagstadgade 15h/vecka. I svaren återfinns också diskussioner om hur man kan förhålla sig till begreppet undervisning.

Det beror ju på hur man ser det. Lärare som spelar in filmklipp, instruktioner, flippar klassrummet -hur räknas detta? Sedan undervisning via Zoom och pratgrupper via Whatsapp plus enskild handledning. Som jag ser det kan detta ge en del elever mer undervisning eftersom den är mer individualiserad till exempel de elever som kommer varje dag och "gömmar" sig i klassrummet, de är där men är inte studieaktiva. De har mycket svårare att gömma sig på en lärplattform där det blir väldigt tydligt vad gäller studieaktivitet.

Möjligheten till praktik eller APL?

När sfi gått över till distans och många rekommenderas att arbeta hemifrån uppstår också frågan om eleverna får möjlighet till praktik eller APL. I svaren som NC fått in är det många som svarat att deras elever inte hade eller var aktuella för praktik så de påverkas inte i den här frågan. Men av de som har elever som var ute på praktik eller aktuella för det är det stora skillnader även där. Vissa har tvingats avbryta den medan andra har hittat lösningar.

Ja men några saknar nu Apl då flera företag har gått i konkurs eller inte har tillräckligt att göra

Nej, vi har BFI-utbildning och därför har vi omvandlat praktiken på förskolan/skolan till APL kurs med filmklipp och diskussion, fallbeskrivningar etc.

Alla mina praktikelever har fått sluta sin praktik. En elev har fortsatt extratjänst.

En del av våra elever har fått ställa in sina APL på grund av att arbetsplatserna inte har kunnat/ velat ta emot våra elever under rådande omständigheter.

Det görs redan och planeras för stora satsningar på kombinations- eller integrerade språk och yrkesutbildningar och regionalt yrkesvux men om eleverna inte har möjlighet till praktik eller APL behöver man möta upp den problematiken.

Om elever skrivs ut från utbildningen

Förra året gjorde NC en mindre undersökning om hur elevers tid och progression på sfi hanteras. Svaren som kom in då visade att många verksamheter använder sig av schabloner och tilltänkt timtilldelning för eleverna och att elever i värsta fall avregistreras enbart för att "timmarna tar slut". Detta trots att enligt Skollagen kap 20 § 9 har elever som påbörjat en kurs rätt att slutföra sin utbildning. Det innebär att alla timschabloner bara bör vara en preliminär tidsuppskattning av hur lång tid eleven bedöms behöva för sina studier. Det är inte timmar som ska räknas ner fram till ett avslut av utbildningen.

Hur påverkas då sfi-eleverna i det här läget när undervisningen gått över till distans, när det kan vara svårt att få och hålla i kontinuerlig kontakt med eleverna och deras undervisningstid minskat? NC frågade om det finns det ökad risk att fler elever avregistreras från sfi på grund av bristande progression/närvaro till följd av att de inte får vara i skolan.

Nej, närvaron är oförändrad nu mot annars. Däremot är det svårt att säkerställa progressionen när man inte träffar eleverna IRL. Min bedömning är ändå att eleverna ska kunna klara sin kurs med 1–2 månaders förlängning.

Ja, klart ökad risk att de blir utskrivna på grund av brist på aktivitet men de kan skriva in sig igen i höst.

Svårt att svara på, då det alltid sker en individuell bedömning. Men de får alltid möjlighet att återkomma.

Ja, det har redan hänt.

Vi vill undvika att elever skrivs ut och kommer att lägga mycket jobb på att nå alla och anpassa efter elevens behov och förutsättningar. Här är SYV är en viktig medspelare.

Det blir tydligt att även i det här extraordinära läget som sfi befinner sig i nu gör avsaknaden av tydliga riktlinjer att olikvärdigheten blir stor. Här står NC:s tidigare yttrande fast:

En elevs tid för studier inom sfi behöver alltid ställas i relation till elevens progression och framsteg i utbildningen. Samtidigt kan inte elevens progression beaktas utan hänsyn till den kvalitet som undervisningen håller och kvaliteten hänger självklart samman med de förutsättningar som sfi-anordnarna har.

Att under de här omständigheterna skriva ut och avregistrera elever från utbildningen om man inte först gör en kartläggning av varför progressionen uteblir kan inte anses som förenligt med styrdokumentens intentioner.

Risker om stängning och distansundervisning pågår under en längre tid

I dagsläget har övergången till distans pågått i fem veckor, frågorna är många och osäkerheten påtaglig men vilka risker ser man om stängningen håller i sig under en lång tid?

Att många elever isoleras och tappar kontakten med det svenska samhället och språket.

Distansstudier är väldigt krävande för studieovana elever och där ser jag en risk att de ger upp om sfi fortsätter vara (delvis) stängt länge. I en förlängning handlar det såklart i många fall om liv som redan satts på vänt som ska vänta ytterligare och det kan ju skapa frustrationer.

Att vi tappar elever eftersom de inte har någon möjlighet till progression. Jag har också en farhåga inför hösten (eller när ni detta är över) då väldigt många av våra elever drabbas av arbetslöshet och kommer vilja studera sfi. Vi behöver en stabil organisation som är förberedd inför det.

Många av svaren visar på en oro, framförallt för elever med kort eller ingen skolbakgrund. Men att eleverna i det här läget också blir mer isolerade och tappar kontakter där de vanligtvis får höra och prata svenska tas också upp. Här hamnar ett stort ansvar på lärarnas axlar att planera och genomföra undervisning som kan möta upp elevernas behov av muntlig kommunikation och interaktion men det är viktigt att det finns en balans i lärarnas arbetsbelastning och att förutsättningar finns på plats.

Lärarna lyfter samtidigt positiva sidoeffekter och att det skarpa läget skapat en situation där man växer och utvecklas i yrket.

Vi lär oss mycket av detta också, tänker nya spännande tankar både individuellt och kollegialt.

Det finns positiva saker också. Eleverna tvingas nu skaffa sig digital kompetens och lärarkollegiet likaså. Vi tvingas alla tänka kreativt utanför boxen.

Samtidigt ser man också att det krävs satsningar framöver för att skapa bättre beredskap för den här typen av undervisning.

Digitaliseringen är eftersatt för denna elevgrupp. Här behövs det en satsning så att vi är bättre förberedda nästa gång något liknande händer.

Med tanke på den nationella digitaliseringsstrategin är det också tydligt att behovet av översyn och förbättrade förutsättningar finns för sfi.

Vilken hjälp och vilka resurser efterlyser lärarna?

NC frågade också vilken hjälp eller vilka resurser som lärarna kände behov av och mycket handlade om teknik och digitala verktyg och läromedel för såväl lärare som elever. Flera svarade också att de inte hade behov av fler resurser men istället stöd för bedömning samt språkstöd på modersmål för eleverna.

Jag skulle behöva träffa och lära mina elever hur man studerar på distans. Skola är svårt nog för dem och detta är väldigt invecklat med all (ny) teknik. Sen vet jag inte om det kommer att hjälpa, för de glömmet mycket från en dag till en annan och det är mycket som kan strula. internettillgång, program, felskrivningar mm endast ett mellanslag kan ställa till det när en elev ska till exempel skriva in ett

lösenord. Såna småsaker tampus vi med varje dag på plats i skolan och de blir oöverstigliga hinder nu när de ska fixa allt själva hemma.

Att fler elever skulle få tillgång till en dator med wifi och inte bara mobil.

Hjälp med hur man kan hantera bedömning. Hjälp med hur man kan strukturera undervisning och uppgifter på lärplattformen så det blir en tydlig röd tråd för eleverna att följa samtidigt som många befinner sig på olika delar av kursen (kontinuerligt intag)

En jobbmobil och en bärbar dator till mig. Bärbara datorer som eleverna kunde få låna.

Bättre digitala verktyg till eleverna och språkstöd. Det är ganska ojämnt även om eleverna hos oss som enbart har en mobil fått låna Ipads.

Man saknade också tid för att hantera och förbereda eleverna för övergången till distans. Om man till exempel undervisade i en elevgrupp där tillgången till digitala verktyg och läromedel var låg och den digitala kompetensen inte kommit så långt blev övergången mer påtaglig och svårhanterlig än i skolor och klasser där grundförutsättningar fanns på plats.

Stöd och rekommendationer från NC

NC kan bistå med vad ett andraspråksperspektiv konkret betyder för undervisning för sfi-elever, vad man som lärare kan behöva tänka på, oaktat om undervisningen sker i klassrummet, i närtid via fjärrundervisning eller helt på distans. NC är dock inte experter på distans- och fjärrundervisning. Med största respekt för de förutsättningar som råder i dagsläget vill vi inte heller bidra till ökade krav på undervisningen utan snarare vill bistå genom konkret stöd till undervisningsupplägg för lärare som efterfrågar det.

Mycket av det som NC såg under arbetet med Digitalisering på drift inom vuxenutbildningen? är dock fortfarande aktuellt och än mer nu än förut. Vuxenutbildningen ska ge eleverna möjlighet att delta aktivt i ett kunskapssamhälle där digital kompetens är en grundläggande förutsättning. Det finns behov av en kvalitativ kartläggning av lärare och övrig personals behov av kompetensutveckling, samt kartläggning av skolornas arbete med digital utveckling och vilka tekniska resurser som eleverna erbjuds. Att följa upp hur sfi på distans faller ut på nationellt plan är oerhört viktigt. Här behöver man också komma ihåg att det inte räcker att räkna datorer på plats eller antal minuter som en lärare har tillgång till IT-stöd. För att eleverna ska kunna hantera undervisning på distans krävs det att varje del av kedjan, från lärare via skolledare och till huvudman ges rätt förutsättningar i fråga om såväl kunskaper som tid och resurser.